

De verlenging van de levensduur van de F-16 is naast de kwestie

De beslissing is al jaren geleden gevallen om nieuwe vliegtuigen te kopen voor de luchtmacht, schrijft professor Herman Matthijs. 'Heel deze opgeblazen discussie gaat aan de politieke én budgettaire feiten voorbij.'

Er is de laatste dagen nogal wat 'fake news' verteld over de vervanging van de F-16 door politici, journalisten en zelfverklaarde defensiespecialisten. Die zouden beter eens de desbetreffende parlementaire rapporten, de begrotingen en de politieke beslissingen lezen en onthouden.

Vooraf: alle Belgische regeringen van het einde van de vorige eeuw en deze eeuw hebben de economische blunder begaan om België niet te laten deelnemen aan het ontwikkelingsprogramma voor een nieuw gevechtsvliegtuig. Dat is een enorm technologisch nadeel voor de binnenlandse industrie en dat in deze jaren van de vierde economische-technologische revolutie. Nederland deed dat wel met de F-35.

In 2010 wordt er overeengekomen dat de Amerikaanse kernwapens te Peer/Kleine Brogel mogen gemoderniseerd worden vanaf 2020. Dat betekende dat de toenmalige regering opteerde voor nieuwe vliegtuigen, want de F-16 kan die taak niet uitvoeren. Tussen haakjes: dat nucleair akkoord tussen België en de Verenigde Staten bestaat sinds 1963. De socialist **Paul-Henri Spaak** zat toen op Buitenlandse Zaken in de linkse regering onder leiding van **Theo Lefèvre**. Het moet opgemerkt worden dat geen enkele federale regering ooit aanstalten heeft gemaakt om dit akkoord te wijzigen. De luchtmacht van dit federale koninkrijk heeft dus een nucleaire taak in het kader van de NAVO. Maar dit akkoord geeft België ook macht: wij hebben de eerste sleutel (het vliegtuig) en de Amerikanen enkel de tweede sleutel (de kernbom/raket).

De regering-**Di Rupo**, een klassieke tripartite met christendemocraten (CD&V/cdH), socialisten (sp.a/PS) en liberalen (Open Vld/MR), zet het licht op groen om nieuwe toestellen te kopen. Dat houdt dan ook in dat de F-16 wordt vervangen. Bovendien tekent de ontslagnemende regering Di Rupo de NAVO verklaring van Wales: op naar de 2 procent bbp defensie uitgaven met daarin minstens 20 procent investeringen.

De regering-**Michel** zet die politieke beslissing om de F-16 te vervangen om in een oproep tot overheidsopdracht. Daarop kandideren aanvankelijk vijf inschrijvers: Rafale, Hornet, Saab, F-35 en de Eurofighter. Die oproep houdt ook in dat men de F-16 gaat vervangen. Niemand werpt de mogelijkheid op van een verlenging van de huidige F-16. In de hoorzitting van de Kamercommissie defensie van 20 april 2016 (doc. 1782/001) wordt dat allemaal besproken met de defensiestaf. In dit 65 bladzijden tellend rapport wordt er op alles ingegaan en hieruit blijkt ook dat er nog vijf kandidaten zijn. Nergens komt de verlenging van de F-16 als weerhouden mogelijkheid naar voren. Voor het overige was er weinig animo bij de verkozenen des volks-defensiespecialisten om nog eens verder in te gaan op dit dossier. Hoeveel mensen hebben dit verslag gelezen ?

Omdat het leger tientallen jaren achterloopt met investeringen komt er de wet van 23 mei 2017 houdende de militaire programmering van investeringen 2016 - 2030. Daarin wordt 9,2 miljard euro vastgelegd voor deze periode. In de bijlagen bij deze wet staat er onder de noemer 'luchtmacht' een bedrag van 3,5 miljard voor de aankoop van 34 nieuwe gevechtsvliegtuigen en - citaat - 'de finale upgrade van de actuele F-16 voor de periode 2017-2023'.

Ondanks het feit dat de federale Kamerleden deze wet hebben goedgekeurd, is deze wettekst niet echt bekend bij de politici en de budgettaire bijlagen al helemaal niet. Want hier wordt er duidelijk geld vrijgemaakt voor de aankoop van nieuwe vliegtuigen en men heeft het over de allerlaatste 'upgrade' van de huidige F-16's tot en met 2023.

Verlenging

Uiteraard kan men de F-16's verder laten vliegen, maar dat kost ook geld. Uiteindelijk gaan we dan vliegen in een 'oldtimer'. Dat zal problemen geven met de inzetbaarheid en de veiligheid. Ondertussen vervangen alle Europese landen met een luchtmacht hun toestellen. Natuurlijk is de afschaffing van de luchtmacht ook een mogelijkheid. Dan zullen we wel onze NAVO-opdrachten moeten heronderhandelen. En wie gaat dan de politionele controle van het Belgisch luchtruim doen als we geen eigen luchtmacht meer hebben?

Begroting

De intentie om nieuwe vliegtuigen te kopen komt opnieuw naar voren in de algemene uitgavenbegroting 2018. In de begrotingswet van 22 december 2017 vindt men onder 'hoofdstuk 16: defensie' en zeer opmerkelijke verhoging van de vastleggingskredieten, dat zijn de kredieten tot waar je dit jaar contracten mag aangaan maar die je dus wel ooit moet betalen. Die gaan in deze begroting van 2,5 miljard euro in 2017 naar 12 miljard. Zo wordt hier het geld vastgelegd voor de aankoop van o.a. nieuwe vliegtuigen. De vereffeningskredieten, de limieten tot waar je dit jaar mag betalen uit de begroting, stijgen met 50 miljoen euro naar 2,519 miljard euro. Als men de NAVO-norm van 2 procent bbp zou toepassen op 2018 dan dient de Belgische militaire begroting 8,8 miljard euro te bedragen met daarin 1,7 miljard als investeringen in aankopen. We hebben dus nog veel werk om die NAVO-normen te halen.

Procedure

Ondertussen zijn er nog twee rechtmatige kandidaten die meedoen voor de vervanging van de F-16: de Eurofighter en de F-35. De Rafale doet officieel niet meer mee, maar de Franstalige liberale partijen MR en de Fransen zelf proberen de Rafale terug in deze race te krijgen. Of dit laatste lukt, is vooral een politiek vraagstuk.

Hoe dan ook, de hele heisa rond de verlenging van de levensduur van de F-16 is naast de kwestie: geen enkele politieke beslissing heeft deze optie weerhouden. Wat gaat men nu doen? Een lopende procedure voor nieuwe vliegtuigen stopzetten omdat men het huidige vliegtuig wil houden? Zoiets had men jaren geleden moeten beslissen. Bovendien staan al die technische modaliteiten voor een verlenging van de F-16 al jaar en dag in de gespecialiseerde vakpers. Blijkbaar wordt die ook niet goed gelezen in dit land.

De val van Michel

De regering-Michel gaat niet vallen over de media- en de politieke storm inzake de opvolging van de F-16. Er is nu een akkoord over de begrotingscontrole 2018: allemaal goed nieuws met dalende tekorten en werkloosheid, een economische groei van boven de 2 procent en een verdere aanzet tot belastingverlagingen. De overheidsschuld blijft wel een budgettaire tijdbom, die best eens wordt aangepakt. Deze regering moet nog door Arco, Dexia, de privatisering van Belfius, energie en de opvolging van de F-16. Als men in de regering-Michel geen akkoord bereikt over die opvolging van de F-16, dan kan dit grootse politieke gevolgen hebben, zoals: het tegenhouden van de reeds goedgekeurde bestelling van de marineschepen samen met Nederland, het niet doorgaan van de

aankoop van Frans rollend materieel voor de landmacht. En wie weet zelfs vervoegde federale verkiezingen.

Conclusie

Het is vanwege de oppositie goed geprobeerd om de regering aan te pakken en het is ook haar taak 'to oppose'. Maar heel deze opgeblazen discussie gaat aan de politieke én budgettaire feiten voorbij. Inderdaad, de beslissing is al jaren geleden gevallen om nieuwe vliegtuigen te kopen voor de luchtmacht. Als men de F-16 had willen behouden, dan had men de laatste jaren andere beslissingen moeten nemen.

Bovendien is het aan de regering-Michel en aan geen enkele andere instantie om te beslissen wat er wordt gekocht. Het Parlement heeft de desbetreffende budgettaire wetten gestemd en de hoorzittingen zijn daar gebeurd. In een parlementaire democratie geldt het primaat van de politiek. Trouwens, op de NAVO-top van beging juli te Brussel zal dit land iets deftigs moeten presenteren over zijn militair engagement. Anders zal er snel een bord 'te huur-te koop' staan aan het nieuwe hoofdgebouw van de NAVO te Evere en bij de SHAPE te Mons.

Met een militaire budgettaire bijdrage van 0,9 procent van het BBP (NAVO, jaarrapport 2017) scoort alleen Montenegro slechter dan België. Een boodschap aan de regering-Michel: beslis nu eens.

Opinie Knack.be
25/03/2018

Herman Matthijs

Hoogleraar Openbare Financiën UGent en VUB
Lid Hoge Raad van Financiën

Mag de regering nu al budgettaire victorie kraaien?

De regering-Michel kan een veel beter budgettair en sociaaleconomisch rapport voorleggen dan de regering-Di Rupo, maar er zijn ook tekortkomingen in het huidige budgettaire beleid te melden. Dat zegt professor Herman Matthijs.

Enkele maanden geleden kondigden de media en oppositie de alarmtoestand af over de ontsporende begroting onder de regering-Michel. Zelfs binnen de regeringspartijen was er kritiek te horen. De laatste weken smelt het begrotingstekort evenwel als sneeuw voor de zon.

Op de eerste dag van de tweede maand van dit electorale jaar heeft de regering de budgettaire cijfers 2017 bekendgemaakt. De twee bevoegde ministers, Sophie Wilmès (MR) van Begroting en Johan Van Overtveldt (N-VA) van Financiën, mogen de pluimen op hun hoed steken.

Tekort

Het nominaal tekort van alle overheden zakt tot 1,13 procent van het bbp, en dat is aanzienlijk minder dan de initiële raming van 1,7 procent. Dat tekort van 1,13 procent komt overeen met 4,94 miljard euro.

Laat ons eerlijk zijn, dat cijfer heeft er ooit veel slechter uit gezien. Vicepremier Didier Reynders (MR) stelde in het verleden al eens voor om steeds de techniek van de voorlopige kredieten te hanteren.

Als deze Zweedse coalitie een gedeeltelijke toepassing van die begrotingstechniek zou hanteren - in combinatie met de stijgende economische groei - dan eindigt de regering-Michel met een begrotingsoverschot.

In de volgende alinea's gaan we nog wat gedetailleerder in op de samenstelling van het tekort. Wie dat te technisch vindt, kan meteen doorschakelen naar het hoofdstuk over onze overheidsschuld, die nog steeds een stuk boven de psychologische drempel van 100 procent van het bbp blijft.

Voor wat het tekort betreft, is vooral het federale saldo (begroting en sociale zekerheid) gevoelig verbeterd (van -1,45 procent naar -1,05 procent van het bbp).

Het tekort van de deelstaten en de lokale besturen evolueerde in 2017 van -0,25 procent naar -0,07 procent. Bijgevolg is het vorderingssaldo over 2017 gedaald met 0,57 procent van het bbp.

Wat opvalt zijn de hogere ontvangsten aan bedrijfsvoorheffing (262 miljoen euro) en de voorafbetalingen (2,06 miljard euro). Een groot deel van die voorafbetalingen wordt als niet structureel beschouwd, wat vooral te maken heeft met de stijging van de voorafbetalingen van de vennootschapstaks tussen 2016 en 2017. Dat laatste evolueerde van 8,6 miljard euro naar 11,5 miljard euro.

Zodoende moet van het vorderingssaldo de cyclische correctie (2,171 miljard euro) worden afgetrokken en de 'impact one off' worden bijgeteld (2,041 miljard euro). Dat geeft dan een tekort van 4,815 miljoen euro als structureel saldo, wat overeenstemt met 1,1 procent. Het nominale en structurele tekort liggen dan ook zeer kort bij elkaar.

Schuld

De schuldgraad van dit land daalt van 105,7 procent van het bbp in 2016 naar 103 procent in 2017. Daarmee zakt de overheidsschuld een beetje, maar ze blijft wel hoog en boven de psychologische drempel van 100 procent van het bbp. Niettemin blijft dat percentage zakken door de toename van het bbp als gevolg van de economische groei en de inflatie. Daardoor kan de schuldgraad mogelijk tot onder de 100 procent zakken. Een verkoop van overheidsactiva kan dat percentage ver onder de 100 procent van het bbp brengen.

Het is een opvallend gegeven dat onder dit centrumrechts kabinet weinig is geprivatiseerd. Naast de verkoop van een deel van de Fortis-aandelen is het nu wachten op Belfius. Een verkoop van die staatsbank kan de schuldgraad diep onder de drempel van 100 procent duwen. Maar door de koppeling met het Arco-dossier zal een deel van de schuldreductie teniet worden gedaan.

Bovendien zal de regering aan de bevolking moeten uitleggen waarom de verliezen op de Arco-aandelen wel worden vergoed en die op andere bankaandelen niet. Er is hier op zijn minst sprake van een zware inbreuk op het gelijkheidsbeginsel, wat kan leiden tot een juridisch steekspel.

Met de federale verkiezingen in het vooruitzicht is het belangrijk voor de regeringspartijen dat ze kunnen uitpakken met een schuldgraad die onder de 100 procent ligt. De regeringen van de afgelopen jaren hebben zich in slaap laten wiegen door de lage rentestand. Maar de stijgende rente gaat onvermijdelijk grote budgettaire problemen meebrengen voor de volgende federale regering. Ik wijs erop dat ongeveer 90 procent van de overheidsschuld te relateren is met de federale staat.

Rapport

De regering-Michel kan een veel beter budgettaire en sociaaleconomisch rapport voorleggen dan de tripartite onder leiding van Di Rupo. Charles Michel heeft mooiere budgettaire cijfers op zijn rapport staan, én kan ook een aantal sociaal-economische parameters voorleggen, zoals bijvoorbeeld de toenemende tewerkstelling, de dalende werkloosheid, een fors stijgende export, een afname van de loonkosten, de taxshift, de hogere nettolonen en de economische groei.

Tegen al dat goede nieuws kan de oppositie weinig inbrengen. Een economische groei van 1,7 procent in 2017 is dan wel goed in vergelijking met de vorige jaren, maar stelt relatief weinig voor in vergelijking met wat Nederland presteert (3,5 procent groei).

Uiteraard heeft dat te maken met de grondige sanering van de openbare financiën bij onze noorderburen. Ook blijven in België de regionale verschillen enorm. Een werkloosheid van 4,5 procent in Vlaanderen tegenover 10,5 procent in Wallonië en 16 procent in het Brussels Gewest. De economische groei is in de eerste plaats een Vlaams gegeven, en de buitenlandse handel bestaat voor meer dan 80 procent uit Vlaamse export. Natuurlijk zullen die regionale verschillen een punt worden bij de volgende kiescampagne.

Verkiezingen

Een gouden regel in de politiek is om steeds de verkiezingen te houden op een moment dat de budgettaire en sociaaleconomisch toestand goed is te noemen. Voor 2019 bestaat er daarover geen zekerheid, en alle parlementaire verkiezingen op één dag laten plaatsvinden is niet optimaal voor de meeste partijen. Dus wat rest er dan nog?

Op 14 oktober van dit jaar naast lokale ook federale verkiezingen houden. Dat geeft een tijdsvoordeel tegenover de socialistische oppositie, die helemaal niet klaar is voor een electorale ronde. Bovendien is het lokale bestuursniveau de zwakke schakel van Open VLD en kampt de N-VA op dat niveau nog met kinderziekten. De MR heeft de meeste burgemeesters in Franstalig België, die op korte termijn ook kan profiteren van de chaos bij CDH en de PS. Uiteraard rest er nog het CD&V, de Vlaamse partij met de sterkste politieke wortels bij de lokale besturen.

Conclusie

Een bijkomend geschenk voor de federale begroting wordt de eenmalige opbrengst van de autonomiefactor inzake de bijzondere financieringswet. Dat kan wel eens 2 miljard euro opbrengen in 2018 in het voordeel van de federale schatkist.

Maar er zijn ook tekortkomingen in het budgettaire beleid te melden. In het Nederlandse poldermodel heeft de regering van onze noorderburen duidelijke keuzes gemaakt over het overheidsoptreden en daardoor een aanzienlijke voorsprong genomen inzake de budgettaire sanering.

Bij ons zijn er weinig fundamentele keuzes gemaakt. Het is veeleer een politiek van de kaasschaaf. Alles blijft bestaan en iedereen krijgt elk jaar zoveel procent minder. Het resultaat is dat de meeste overheidsdiensten niet meer adequaat kunnen werken. Ook zijn er in deze regering veel te laat fundamentele dossiers op tafel gelegd. Als men verandering wil, dan moeten die beslissingen onmiddellijk worden genomen bij de start van de regering.

In ieder geval is er in de volgende federale regering nog werk genoeg met een fiscale druk en een overheidsbeslag dat ruim 5 procent hoger ligt dan in onze buurlanden.

Ten slotte blijft er de vaststelling dat de oppositie weinig realistische ideeën heeft over de begrotingen. Een buitenlandse journalist krijgt veeleer de indruk dat de oppositie in dit land deel uitmaakt van de regering.

Op basis van dit alles kan de top van de regering misschien eens gaan eten bij het favoriete restaurant van de twee toonaangevende regeringspartijen (MR en N-VA), Bruneau te Ganshoren, om daar eens te bekijken wat mogelijk is op 14 oktober.

Opinie Knack.be
03/02/2018

Herman Matthijs

Hoogleraar Openbare Financiën UGent en VUB
Lid Hoge Raad van Financiën

Vervangen F-16's: 'Defensieprobleem moet snel opgelost, anders volgt politiek-diplomatieke factuur'

België moet de F-16's vervangen. Een operatie met economische, politieke en militaire implicaties. Professor Herman Matthijs zet de 6 kandidaten op een rij en wijst op het communautaire en budgettaire angeltje en de hoogdringendheid van de kwestie: 'We zullen als slechtste leerling van de NAVO-klas de politiek-diplomatieke factuur gepresenteerd krijgen.'

België moet de **F-16's** vervangen. Toen deze gevechtsvliegtuigen in de jaren zeventig van de vorige eeuw werden aangekocht, hadden de voor- en tegenstanders het over de koop van de eeuw. Uiteindelijk werd de F-16 gekozen boven de Franse **Mirage**, de Amerikaanse **F-17** en de Zweedse **Saab**. De aankoop van toen gebeurde samen met Nederland, Denemarken en Noorwegen. Hoe kondigt de vervanging van de F-16's zich vandaag aan?

De 6 kandidaten:

In de huidige stand van zaken zijn er zes kandidaten om de F-16 te vervangen.

1. De **F-16 C/D-versie**: die wordt slechts geproduceerd tot 2020 en is daardoor niet bruikbaar.
2. De Zweedse **Gripen (Saab)**: die wordt al gebruikt door **Zweden, Zuid-Afrika, Zwitserland, Hongarije, Tsjechië** en **Brazilië**. Hiervan zijn vandaag zowat 450 vliegtuigen besteld. Het is opvallend dat de Scandinavische NAVO-buren kiezen voor de **F-35**. Bovendien is producent Zweden geen NAVO-lid. Daartegenover staat wel dat al twee Oost-Europese NAVO-landen het vliegtuig hebben gekocht.
3. De **Typhoon 2 (Airbus)**: is zowat 650 keer besteld. De Typhoon wordt vooral gebruikt door **Duitsland** en in mindere mate door **Groot-Brittannië, Italië** en **Spanje**.
4. De Franse **Rafale (Dassault)**. Uiteraard is dit het Franse paradepaardje, met zowat 500 exemplaren voor **Frankrijk, India, Egypte** en andere.
5. De **F-18 Hornet (Boeing)** die met zowat 500 exemplaren vooral wordt gebruikt door de **Verenigde Staten, Spanje** en **Australië**.
6. De **F-35 (Lockheed Martin)**. Hier is het orderboekje al aardig gevuld met zo'n 3.000 exemplaren. Vele NAVO-landen hebben hier al voor gekozen, namelijk: de **VS, Groot-Brittannië, Noorwegen, Denemarken, Turkije, Italië** en ook **Nederland**.

Kopen of niet?

Als België beslist om de F-16 niet te vervangen, zijn we de bijhorende compensaties kwijt en dat is een aderlating voor de hoog technologische industrie. Bovendien stelt zich de vraag wie dan het Belgisch luchtruim gaat verdedigen?

Als men wel de F-16 gaat vervangen, zijn er een aantal parameters te onderzoeken.

Vooreerst moeten we vaststellen dat dit land niet is ingeschreven in een van de **lopende ontwikkelingsprogramma's**. We hebben dus al een achterstand op zowel industrieel als militair vlak.

Uiteraard is ook de aankoopprijs van **groot budgettair belang**, maar daar lijken niet de grote verschillen te zitten.

Een ander belangrijk gegeven zijn de **economische compensaties**, wat de industriële knowhow ten goede komt alsook de tewerkstelling.

Daarnaast zijn ook de **werkingskosten** van belang en dit laatste is deels ook te relateren met de updatekosten. Die zijn steeds het goedkoopste bij het vliegtuig dat de meest verkochte exemplaren heeft. Zo was de update-kost van de F-16 voor België erg goedkoop omdat we 60 vliegtuigen hadden van de 4.000 die van dit type waren verkocht.

Een apart vraagstuk voor België is de **nucleaire capaciteit** van de vliegtuigen te Peer. Als men dat criterium laat vallen, is er een akkoord nodig met de NAVO. Bovendien werpt dan ook de vraag op over de bestaansredenen van die militaire luchthaven.

De taalgrens

Uiteraard is er in ons land ook een communautaire zijde aan dit dossier. Iedereen weet dat de twee toonaangevende Franstalige politieke partijen (MR en PS) goede contacten hebben met Parijs. Daar wordt zeker gepleit om de Franse Rafale aan te kopen. Een dergelijke koop bindt de Belgische militaire politiek aan Frankrijk. Dan blazen we ook de bruggen op voor een Benelux-samenwerking.

Bovendien stelt zich de vraag of een Franse aankoop politiek verkoopbaar is in Vlaanderen. Of gaan we een confederale deal maken? We kopen 25 Rafales voor de basis van **Florennes** en laten de Vlamingen kiezen voor **Kleine Brogel/Peer**. Inzake deze communautaire invalshoek moet men durven toegeven dat de Franstalige partijen veel meer feeling hebben met Defensie dan de Vlaamse politici.

Budgettaire puinhoop

De defensiebegroting is al 20 jaar het onderwerp van besparingen, met weinig zin voor visie en dus ook geen beleid op langere termijn. Hier kunnen we wel wat opsteken van de andere landen.

Momenteel staat de defensiebegroting op 2,4 miljard euro of 0,8 procent van het bbp. Zowat 68 procent van dit budget dient om de 32.000 militairen te betalen, 24 procent gaat naar werkingskosten en 8 procent blijft over om te investeren. Zelfs met een inkrimping van het aantal militairen met bijvoorbeeld 10.000 lost men de investeringsproblemen niet op bij Defensie. Een verdere succesvolle samenwerking met Nederland zal ook alleen maar kunnen indien wij meer geld op tafel leggen voor Defensie.

Defensie bespaard van besparingen

Gezien de toenemende internationale spanning rond Europa zien we dat alle landen hun defensie buiten de besparingen houden. **Nederland**, bijvoorbeeld, zit al boven de 8 miljard euro per jaar en doet er nu structureel 200 miljoen bij.

Deze politiek van de liberaal-socialistische regering in Den Haag ziet men ook bij de socialistische regering-**Hollande** in Frankrijk, de Britse conservatieve regering-**Cameron**, de Zweedse linkse minderheidsregering-**Löfven**, in de Baltische staten en zelfs in de minst bevolkte NAVO-lidstaat: **IJsland**.

Sinds de Tweede Wereldoorlog wordt een belangrijk deel van de Europese veiligheid betaald door de Amerikanen en het is maar de vraag of de 45ste president van de VS daartoe nog bereid zal zijn.

Conclusie

Onze politici gaan het defensieprobleem niet oplossen door te verklaren dat men dat gaat doen na de volgende verkiezingen. België is de slechtste leerling van de NAVO-klas geworden en om dat tij te keren is er snel een lange termijn engagement nodig om het vertrouwen terug te winnen.

Anders zal de politiek-diplomatieke factuur gepresenteerd worden aan het federale koninkrijk België.

Opinie Knack.be
15/10/2015

Herman Matthijs
Hoogleraar Openbare Financiën UGent en VUB
Lid Hoge Raad van Financiën